

конференцій тощо та під час самостійної роботи учнів;

4) деталізацію сприйняття навчальної інформації про дію небезпечних і шкідливих факторів навколишнього середовища через відсутність достатнього життєвого досвіду в учнів і тому вимагає максимальної візуалізації теоретичного матеріалу та практичної розробки правил поведінки;

5) особливості психолого-фізіологічного розвитку підлітків зумовлюють необхідність посилення ролі вчителя у формуванні знань учнів про безпеку життєдіяльності.

Враховання всіх вимог до організації процесу формування знань учнів з теми безпеки життєдіяльності дозволяє вчителю спланувати його та пов'язати з конкретним матеріалом з відповідних природничих наук [4].

Плануючи процес формування знань учнів з безпеки життєдіяльності на уроках природознавства, вчитель повинен враховувати такі вимоги:

1) інформація про безпеку життєдіяльності має бути систематичною та логічно пов'язаною зі змістом відповідного курсу;

2) матеріали безпеки життєдіяльності повинні відповідати принципу науковості, сприяти відповідальному ставленню до біосфери та її основної складової – людини, розуміти наслідки процесу їх взаємодії з навколишнім середовищем;

3) опрацьовані теми мають активізувати розумову діяльність учнів, сприяти розвитку їх логічного мислення та приймати оптимальні рішення щодо власної діяльності.

Аналіз освітнього процесу за природничими спеціальностями – фізикою, хімією, біологією, географією та професійною освітою – показує, що вивчення цих дисциплін є ефективним вихованням у студентів знань, умінь, навичок, переконань з безпеки життєдіяльності [2].

Результатом такого навчання в школі має стати гармонійно розвинена особистість, яка має сформовані навички та вміння щодо власної безпеки, почуття відповідальності за власні необережні вчинки та їх наслідки.

Список використаних джерел

1. Бойко Т. В. Здоров'язберігаючі технології і сучасна система освіти *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Педагогічні науки.* – 2013. Вип. 108.1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2013_1_108_12
2. Горностай О. Б., Мірус О. Л. Високий рівень культури безпеки праці як фактор зменшення виробничого травматизму. *Вісник Львівського держ. ун-ту безпеки життєдіяльності.* 2010. № 4. С. 100–105.
3. Зоріна М. О. До проблеми визначення актуальності й особливостей формування культури безпеки життєдіяльності. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі.* 2010. Вип. 8. С. 149–153.
4. Конвенція про права дитини. К.: Столиця, 1997. 32 с.
5. Немкова И. Н. Формирование культуры безопасности жизнедеятельности студентов в процессе профессиональной подготовки в ВУЗе: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08. Тамбов, 2005. 238 с.
6. *Освітні технології* : навч. метод. посіб. / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін. За ред. О. М. Пехоти. К.: Видавництво А. С. К., 2003. 255 с.

ФОРМУВАННЯ НЕОБХІДНИХ М'ЯКИХ НАВИЧОК ДЛЯ ПОДОЛАННЯ СТРЕСОВИХ СИТУАЦІЙ

Пуляк Ольга Василівна, Пуляк Анастасія Ігорівна

Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка

Анотація. В роботі проаналізовано основні м'які навички, які, на думку авторів, необхідні людині для подолання стресових ситуацій в період воєнного стану. Ці навички умовно розділено на дві групи: м'які навички самодопомоги (стресостійкість, емоційний

інтелект, стрес-менеджмент, критичне мислення) та навички допомоги іншим (командотворення, активне слухання, ненасильницьке спілкування, креативні навички, екологічне мислення).

Ключові слова: стресові ситуації, *Soft skills* (м'які навичка), збереження здоров'я, самодопомога, допомога іншим, освітні технології, дистанційна освіта, комунікації, учасники освітнього процесу.

Останнім часом спільнота України була змушена радикально перебудувати майже всі звичні сфери життя: освітню, медичну, сферу послуг, логістичну тощо. Така ситуація зорієнтує учасників освітнього процесу на формування нових якостей, що можуть забезпечити збереження фізичного, психічного і ментального здоров'я й адаптацію до стресових ситуацій, засвоєння нових навичок комунікації. Сучасні умови процесу навчання – глобальний тест на перевірку соціально-психологічних *Soft skills* (м'яких навичок). В умовах військових дій і постійному стресовому стані формування навичок для подолання стресових ситуацій для викладачів та студентів є нагальною необхідністю.

Вивчення особливостей поведінки людини у стресових ситуаціях були у центрі уваги науковців. Дослідниками проведено численні емпіричні розвідки окремих аспектів стресу, стресових життєвих ситуацій, копінг-стратегії. Окремий напрямок: розробка програм стрес-менеджменту та постстресового відновлення [3].

В основу сучасних підходів до діагностики та корекції психологічних наслідків військових дій покладена концепція відстрочених реакцій на травматичний стрес. Відповідно до цієї концепції посттравматичний стресовий розлад виникає як запізнена та/або затяжна реакція на стресову подію або ситуацію (короткочасну або тривалу) виключно загрозливого або катастрофічного характеру. Вони, в свою чергу можуть викликати загальний дистрес майже у будь-якої людини. Посттравматичний стресовий розлад розвивається у 20-25% людей, що піддалися стресовій дії, але ще зберегли своє фізичне здоров'я; серед поранених поширеність цих порушень – близько 40% [3].

Як зазначають більшість психологів та педагогів, саме психологічна підтримка дуже необхідна під час стресових ситуацій. Вже з перших днів повноштабного вторгнення психологами та іншими викладачами закладів освіти України проводилися консультації з питань подолання дистресу, надавалися конкретні рекомендації, проводилися тренінги та аналізувалися психологічні стани.

Також в цей період в нагоді став посібник «Важливі навички в періоди стресу» який у березні 2021 року ВООЗ видав українською мовою [2]. Ця книга має п'ять розділів, кожен з яких містить нову ідею та техніку. Як зазначають автори, цей посібник спирається на наявні фактичні дані та результати широкомасштабних польових випробувань і містить інформацію та опис практичних навичок, які допоможуть людям справитися з стресовими обставинами та підтримувати психічне здоров'я.

4 квітня 2022 року МОН опублікував Методичні рекомендації «Перша психологічна допомога. Алгоритм дій» [4]. Ці методичні рекомендації містять такі розділи:

- перша психологічна допомога: загальна характеристика об'єкту, етапів і психологічних заходів;
- порушення психічних процесів і ознаки, надання першої психологічної допомоги;
- протоколи надання першої психологічної допомоги під час переживання негативних психічних реакцій і станів;
- алгоритм телефонного консультування;
- корисні матеріали щодо надання першої психологічної допомоги;
- інформація про психологічну допомогу в умовах війни обласних центрів психологічної служби;
- техніки емоційної регуляції.

М'які навички, які необхідні людині для подолання стресових ситуацій в період воєнного, на нашу думку, умовно поділяються на дві групи: м'які навички самодопомоги та

допомоги іншим (рис 1.).

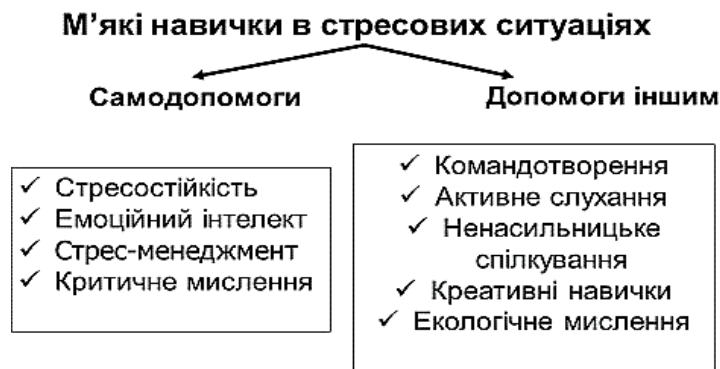

Рис. 1. М'які навички стресових ситуацій.

М'які навички самопомоги.

– Стресостійкість – це сукупність якостей, що дозволяють організму спокійно переносити дію стресорів, без шкідливих сплесків емоцій, які впливають на діяльність і на оточуючих, а також здатних викликати психічні розлади. Висока стресостійкість характеризується низьким рівнем емоційності.

Стресостійкість можна розвивати (підвищувати) тренуванням (психотренінг). Ключовими аспектами стресостійкості є наступні.

Контроль. Стресостійкі люди характеризуються високим самоконтролем, вони впевнені у тому, що можуть самостійно подолати більшість проблем.

Атитюди. Стресостійкість завжди передбачає атитюд надії та віру у краще майбутнє. Надія тісно пов'язана із оптимізмом і спрямовує зусилля на прояви активності при подоланні проблем.

Зобов'язання – перед родиною, суспільством, роботою, впевненість у тому, що є найбільш значущим у житті.

Перспективи – орієнтація на майбутнє, досягнення успіху і отримання задоволення від життя [3].

– Емоційний інтелект – група ментальних навичок, які забезпечують усвідомлення власних емоцій та емоцій оточуючих., наскільки легко нам справлятися з особистим кризами. А також вміння будувати стосунки з іншими людьми, бути емпатичним і відчувати емоції інших, вміння мотивувати себе в стресових ситуаціях.

– Стрес-менеджмент – це управління станом психіки, уміння запобігти появі стресу або хоча б мінімізувати його вплив на здоров'я. За допомогою стрес-менеджменту можна боротися з сильною фізичною та психологічною напругою.

– Критичне мислення – це система суджень, яка дозволяє аналізувати інформацію таким чином, щоб на її підставі ухвалювати раціональні рішення. Це здатність відрізнити брехню від істини, що надзвичайно важливо в так звану епоху постправди, в яку ми зараз живемо.

М'які навички допомоги іншим.

– Командотворення. Так, саме під час воєнного стану вміння відчувати людей і об'єднувати їх для спільної цілі стає надважливим. Людська потреба в соціалізації зараз сягає піка, тож саме час запропонувати потенційним партнерам участь у нових проєктах, формувати нові команди.

– Активне слухання, яке дозволяє створити атмосферу довіри та розуміння, зможе краще зрозуміти співрозмовника за рахунок застосування низки вербальних та невербальних засобів комунікації.

– Ненасильницьке спілкування – навичка чіткого та точного повідомлення співрозмовникові спостереження, що підкріплюється фактом, а далі висловлюєте власну

потребу та формулює прохання. Таким чином, ви не заподієте шкоди вашому співрозмовникові, задовольните власні потреби, зможете виявити насильницьку комунікацію щодо вас, а також знешкодите її.

– Креативні навички – здатність нестандартно мислити. Під екстремальних ситуацій можуть виникати нестандартні завдання, котрі потребують оригінального й креативного підходу, зокрема знаходження засобів першої допомоги, пожежогасіння, нош, тощо.

– Екологічне мислення – здатність усвідомлено сприймати події, не шкодити собі та оточенню. Екологічне мислення передбачає відповідальність за свої дії та позитивне ставлення до світу.

Отже, аналіз освітнього процесу в період дії військового стану щодо формування у майбутніх учителів навичок подолання стресових ситуацій показав, що заклади мають можливості та умови для формування необхідних м'яких навичок (Soft skills) у майбутніх фахівців. Для успішного формування таких Soft skills у студентів, на нашу думку, необхідно активно запроваджувати в освітній процес новітні освітні технології та засоби дистанційного зв'язку; підключати до освітнього процесу психологів; залучати студентів до командних проєктів, стартапів, розв'язування кейсів; активно розвивати емоційний інтелект працюючи в різних командах. Формування та розвиток Soft skills у студентів та викладачів є об'єктивною вимогою сьогодення.

Список використаних джерел

1. Абрамова О. В., Пуляк О. В., Терещук А. І. Формування м'яких навичок у здобувачів освіти через застосування тренінгових технологій. *Вісник післядипломної освіти : збірник наукових праць* Серія «Педагогічні науки». Випуск 18(47) 2021. С. 10–28. URL: [https://doi.org/10.32405/2218-7650-2021-18\(47\)-10-28](https://doi.org/10.32405/2218-7650-2021-18(47)-10-28)
2. Важливі навички в період стресу: ілюстроване видавництво: Копенгаген: Європейський регіональний офіс Всесвітньої організації охорони здоров'я; 2020. 128 с. URL: <https://platforma-msb.org/posibnyk-vazhlyvi-navychky-v-periody-stresu/> (дата звернення 3.03 2022)
3. Зливков В. Л., Лукомська С. О., Федан О. В. Психодіагностика особистості у кризових життєвих ситуаціях. Київ, 2016. 219 с.
4. Лист МОН № 1/3872-22 від 04.04.22 року Методичні рекомендації «Перша психологічна допомога. Алгоритм дій». URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/metodichni-rekomendaciyi-persha-psiologichna-dopomoga-algoritm-dij>, https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/86227/ (дата звернення 5.04 2022)

ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ЗНАНЬ З ТЕХНОЛОГІЇ МАЛЯРНИХ РОБІТ ТА ПРАВИЛ БЕЗПЕКИ ПРИ ЇХ ВИКОНАННІ

Рись Оксана Олександрівна

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Анотація. У статті розглядаються особливості формування в учнів знань з технології малярних робіт. Аналізуються змістове наповнення даної теми, Визначається навчальна, виховна і розвиваюча мета уроку з теми «Основи технології малярних робіт», очікувані результати навчання. Розглядаються особливості навчання учнів дотриманню правил безпеки праці під час виконання малярних робіт.

Ключові слова: трудове навчання, технологія побутової діяльності та самообслуговування, процес навчання, технологія малярних робіт, правила безпеки праці.

Підготовка учнів до майбутнього життя та формування у шкільної молоді навичок